

Høringssvar – konsekvenser for elever med funksjonsnedsettelse ved nedleggelse av Ytteren barneskole

Innledning

Vi representerer foreldre til barn med funksjonsnedsettelse – særlig autismespekterforstyrrelser (ASF) og andre funksjonsnedsettelse som gir utfordring med sosial integrering. Vi ønsker med dette å uttrykke alvorlig bekymring for forslaget om å legge ned Ytteren barneskole og overføre elevene til Båsmo barneskole uten at det legges til rette for behovene disse elevene har. Forslaget vil etter vårt syn medføre en rekke negative konsekvenser for sårbare barn, og strider mot prinsippet om barnets beste.

Økte klassestørrelser svekker individuell tilrettelegging

En nedleggelse av Ytteren barneskole vil føre til betydelig større elevgrupper på Båsmo. I høringsgrunnlaget opereres det med opptil 25 elever per klasse, noe som er vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet på 17-20 elever per klasse. FAU på Ytteren påpeker at en slik norm på 25 elever er svært høy og vil kunne «*svekke læringsmiljøet, redusere mulighetene for individuell oppfølging og påvirke trivsel og mestring*». Med andre ord: Jo større klasser, jo mindre tid og ro får lærerne til å følge opp hver enkelt elevs behov.

For våre barn med ASF, ADHD eller andre lignende utfordringer, vil en slik reduksjon i individuell tilrettelegging kunne få dramatiske konsekvenser. Forskning viser at for store elevgrupper gjør det nær umulig å gi hver elev den oppfølgingen de trenger – spesielt dersom eleven har lærevansker eller særskilte behov. Mange av disse barna kan med riktig støtte fungere godt i et ordinært klasserom, men de er sårbare for støy, kaotiske omgivelser og lav voksentetthet. Statped understreker for eksempel at **elever med autisme lærer best i omgivelser med lite støy**, og at klasse- og gruppestørrelse må vurderes nøye for å sikre tilfredsstillende opplæring. Dersom elevtallet øker uten tilsvarende økning i personalressurser og skjermede arealer, vil disse barna risikere å ikke få den tilpassede opplæringen de har krav på.

Konkrete eksempler på utfordringer er allerede godt dokumentert. I Rana kommune mottar en betydelig lavere andel av elevene spesialundervisning enn i sammenlignbare kommuner – 5,7 % av elevene i 2023, mot over 8 % i kommuner i samme gruppe. Kommunen har forsøkt å redusere behovet for spesialvedtak ved å praktisere inkluderende opplæring innenfor ordinær klasse. Men dette fordrer også at klassene har en håndterbar størrelse. **Mindre klasser og**

oversiktlige læringsmiljøer fremmer trygghet, bedre elev–lærer-relasjoner og styrker elevers faglige og sosiale utvikling. Å fylle klasserommene “til randen” vil derimot minske muligheten for nødvendige tilpasninger og tidlig innsats. Barn med hørselsvansker vil slite ytterligere i et støyende klasserom, og elever med konsentrasjons- eller skrivevansker vil få mindre hjelp når én lærer må fordele oppmerksomheten på så mange. Dette strider mot Opplæringslovens §1-3 om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs evner og forutsetninger.

Ny Opplæringslov 2024 og rekrutteringskrise i spesialpedagogikk

Den nye opplæringsloven som trer i kraft skoleåret 2024/2025 skjerper kravene til kvalitet i undervisningen. **Elever med vedtak om spesialundervisning har nå rett til opplæring av en kvalifisert lærer** – det vil si at kun personale som fyller kompetansekrav for lærere kan gi spesialpedagogisk undervisning. Assistentene som tidligere tok seg av en del av undervisningen for disse elevene, vil i mindre grad kunne brukes til selvstendig opplæring. Intensjonen er svært god, men kravet kommer midt i en pågående rekrutteringskrise innen spesialpedagogikk. Allerede i dag melder mange skoler om *mangel på spesialpedagoger*, og at lærere ofte ikke har tilstrekkelig kompetanse til å håndtere utfordringene disse elevene har.

Rana kommune er intet unntak fra denne trenden. Kommunen har slitt med å rekruttere spesialpedagogisk kompetanse, og mange barn med særskilte behov får ikke tilbudet de behøver i dag. Når lovverket nå krever at **all opplæring – også den spesialpedagogiske – skal gis av pedagoger**, frykter vi at gapet mellom lovens krav og kommunens kapasitet blir enda større. Å øke elevtallet per klasse på Båsmo i en slik situasjon vil kunne forverre problemet: Færre lærere per elev betyr også færre tilgjengelige pedagoger til å gi ekstra hjelp i eller utenfor klasserommet. I praksis kan vi risikere at barn som i dag klarer seg med litt ekstra støtte i en klasse på Ytteren, i morgen vil utløse behov for fulle spesialvedtak i en større og mer uoversiktlig klasse på Båsmo. Dette er verken pedagogisk forsvarlig eller økonomisk gunstig på sikt. Vi ber derfor kommunen vurdere om den faktisk har – og kan rekruttere – nok kvalifiserte lærere og spesialpedagoger til å ivareta de lovpålagte rettighetene til alle elever dersom skolene slås sammen.

Større skoler og lærerdekning – myte og virkelighet om rekruttering

Et argument som ofte fremmes i skolestruktursaker, er at større skoler tiltrekker seg flere og bedre kvalifiserte lærere. **Om lag 40 % av grunnskolene med under 100 elever melder om store rekrutteringsvansker, mens under 10 % av skolene med over 500 elever gjør det samme.** Lærere ser ut til å foretrekke større skoler, særlig i sentrale kommuner. Ytteren barneskole er imidlertid ingen utpreget liten skole i nasjonal målestokk – Rana har per i dag ingen barneskoler under 100 elever. Det er snarere kvaliteten på arbeidsmiljøet og

rammevilkårene som avgjør om lærere blir værende og nye søkere kommer til. Her må man stille spørsmålet: Vil en allerede presset Båsmo barneskole, fylt opp til randen på kapasitet, gi **bedre** arbeidsvilkår for lærerne enn to noe mindre skoler og dermed rekruttere bedre? Dårlege arbeidsvilkår i en overfylt skole kan tvert imot føre til høyere sykefravær, gjennomtrekk og frafall i lærerstaben – som igjen rammer elevene.

Det finnes nemlig ikke entydig forskningsmessig belegg for at “større er bedre” når det gjelder skolars kvalitet. Forskning oppsummert av Bærum kommune fant **ingen klar sammenheng mellom skolestørrelse og opplæringens kvalitet eller elevenes læringsmiljø**. Vi frykter at alle forslag som inkluderer nedleggelse av barneskoler gir et mer stressende arbeidsmiljø med mindre grad av mestringsfølelse for lærerne, spesialpedagogene og øvrige ansatte, samt et utrygt læringsmiljø for elever som trenger forutsigbarhet. Påstandene om at større skoler automatisk gir bedre rekruttering må derfor nyanseres: Det hjelper lite å tiltrekke seg flere søkere dersom mange dyktige lærere forsvinner på grunn av utbrenthet eller mistrivsel i en altfor stor og krevende skolehverdag.

Fysiske og psykososiale belastninger ved flytting til større skolebygg

En flytting av sårbare barn fra Ytteren til Båsmo vil ikke bare være en administrativ endring – det betyr også at barna tas ut av sine trygge, kjente omgivelser og plasseres i et større og potensielt mer uoversiktlig miljø. FAU Ytteren har gjort det klart at **å dele opp eller flytte elevgruppen vil kunne få store konsekvenser for barnas sosiale og faglige utvikling, og skape unødvendige belastninger som ikke er til barnets beste**. Vi snakker her om små barn, hvorav mange med ekstra behov for stabilitet og forutsigbarhet i hverdagen. Flyttingen kan innebære tap av etablerte vennskap, brudd i relasjonen til kjente lærere og assistenter, samt en generell følelse av utrygghet. Barn med autismespekterdiagnoser, for eksempel, bruker ofte lang tid på å venne seg til nye mennesker, rutiner og omgivelser. En slik endring kan utløse betydelig angst og stress. Forskning viser at uklare sosiale rammer og uforutsigbarhet i skolehverdagen kan føre til negative mestringsstrategier som sosial tilbaketrekking, og øker risikoen for psykiske plager som angst og depresjon hos sårbare elever. Barn med for eksempel autismespekterforstyrrelser har sterkt forhøyet risiko for skolevegring resulterende i hjemmeundervisning, det er beintøft for familien, familiens arbeidsgivere, kommuneøkonomien og ikke minst barnet. Å kaste disse barna inn i et større skolemiljø uten nøye planlagt tilrettelegging vil kunne forsterke slike problemer.

I tillegg kommer de rent **fysiske** utfordringene knyttet til bygningsmassen. Ytteren barneskole sto ferdig i 2017 og er et moderne skolebygg tilpasset dagens krav. Båsmo barneskole er ny (ferdig 2022), men allerede i dag brukes lokalene fullt ut til Båsmos egne elever. I de fremlagte alternativene ser man at kapasiteten på Båsmo er sprengt: Det planlegges blant annet å bruke bygget til Båsmo barnehage for å huse 1. og 2. trinn dersom Ytteren-elevene flyttes. Dette tyder på at **eksisterende skolebygg ikke er dimensjonert for en slik tilstrømming av elever uten omfattende ombygging**. Små førsteklasinger risikerer å måtte ha skolehverdag i et ombygd

barnehagebygg, adskilt fra resten av skolen. Det sier seg selv at dette ikke er en ideell løsning – verken pedagogisk, sosialt eller sikkerhetsmessig. Mange spesialrom og arealer (f.eks. grupperom, stillerom, arbeidsplasser for spesialundervisning, lydisolerte rom, universell utforming for bevegelseshemmede elever osv.) vil være utilstrekkelige i den «gamle» bygningsmassen. I verste fall kan mangel på egnede lokaler føre til at sårbare elever må få undervisning i korridorer, på kontorer eller andre suboptimale områder, noe som ytterligere kan øke stress og redusere læringsutbyttet.

Vi vil også peke på at en lengre skolevei og mer komplisert skoleskyss kan bli en konsekvens for en del familier. Trafikksikkerheten må vurderes nøye: flere elever skal krysse større områder (spesielt krysset ved Bunnpris hvor barnehagebarn skal skysses mot Ytteren (bil en minst en vei) og barneskoleelever kjøres til Båsmo (bil t/r) mens halve Båsmo kjører til jobb via samme krysset. Vi merker oss at vurderinger av trafikksikkerhet og barnas faktiske skolevei ikke er tydelig presentert i høringsnotatet. Dette er en kritisk faktor for barnas fysiske trygghet som ikke kan utelates i beslutningsgrunnlaget.

Ranas lave ressursbruk per barn svekker overganger og støttetiltak

Rana kommune ligger allerede farlig lavt når det gjelder ressursbruk per barn i barnehage og grunnskole. Ifølge kommunens egen KOSTRA-analyse bruker Rana mindre per elev til grunnskole (lønn, lokaler, skyss) enn sammenlignbare kommuner i samme gruppe. Også på barnehagesiden er ressursbruken lavere enn snittet. UNICEF Norges kommuneanalyse for 2024 tegner et urovekkende bilde: Rana kommune kommer på **316. plass av 336 kommuner** når det gjelder det samlede tjenestetilbudet til barn og unge. Dette betyr at Rana scorer blant de aller laveste i landet på indikatorer for barnehage, skole, helsetjenester, barnevern og kulturtilbud for barn. Det understrekes i analysen at store geografiske forskjeller i tilbud kan få alvorlige konsekvenser for barn og unges liv – og Rana er dessverre et av skrekkeeksemplene.

Når kommunen allerede **underprioriterer oppvekstsektoren**, svekkes forutsetningene for gode overganger og støtteordninger ytterligere. Overgangen fra barnehage til skole er spesielt kritisk for barn med spesielle behov. Ideelt sett bør det gjennomføres tett samarbeid mellom barnehage og skole i forkant: felles møtepunkter, kompetanseoverføring, og planer for tilrettelegging som følger barnet. Men slike tiltak krever tid og ressurser – for eksempel spesialpedagoger i barnehagen, ekstra besøksdager, assistenter som kan følge barnet den første tiden på skolen, osv. Når Rana i utgangspunktet bruker nær aller minst per barn i skole/barnehage i landet, er det fare for at slike forberedende tiltak videre nedprioriteres eller kun gjennomføres pro forma.

Rana kommune risikerer at denne situasjonen forverres ved en skolenedleggelse som ikke samtidig innebærer kraftig styrking av ressursene. Når budsjettmotiveet synes å være innsparing, er det vanskelig å se for seg at overføring av Ytteren-elever til Båsmo skal føre til *mer* penger per elev – snarere tvert imot kan midlene pr. barn bli ytterligere strukket.

Vi vil minne om at enhver omorganisering i skolesektoren **må** ha barnets beste som det grunnleggende hensyn, i tråd med Barnekonvensjonen og opplæringslovens formålsparagraf. Å flytte barn for å spare penger gir kortsiktige gevinster på papiret, men som FAU Hauknes advarer: «*Besparelser som på sikt vil kunne øke kostnader på sosialbudsjett, og skape [...] unødvendige sosiale forskjeller i Rana*». Kutt i tidlig innsats og oppfølging av sårbare barn vil kunne føre til langt høyere kostnader senere – både økonomisk for samfunnet og menneskelig.

Konklusjon

På vegne av foreldre til barn med funksjonsnedsettelse ber vi kommunen stanse nedleggelsen av Ytteren barneskole slik forslaget nå foreligger. Vi bestrider ikke at kommunen må tenke langsiktig om skolestrukturen og fremtidig demografi, men **løsningen må ikke gå på bekostning av de mest sårbare barna**. Vi etterlyser en grundigere konsekvensutredning som spesifikt tar for seg virkningen på elever med spesialpedagogiske behov, herunder: kapasitet for spesialundervisning, tilgjengelighet av stille-/skjermingsrom, ivaretagelse av hørselshemmede i akustisk krevende miljø, sikring av nok lærere med relevant kompetanse, samt plan for trygge overganger fra barnehage og mellom skoler. Det er uakseptabelt at beslutninger tas uten at alle disse momentene er belyst og hvis økonomi er av interesse, må det aspektet også behandles realistisk.

Vi vil også fremheve at Ytteren skole – som en moderne skole i et voksende nærmiljø – representerer en verdifull ressurs som bør videreutvikles fremfor å avvikles. FAU Ytteren peker på at en 1–10 skoleløsning på Ytteren kunne vært et bærekraftig og barnevennlig alternativ som ivaretar barnas behov for stabilitet. Uansett løsning, må målet være å sikre et *likeverdig opplæringstilbud* i alle bydeler, med rammer som gir **alle** barn – også de med funksjonsnedsettelse – mulighet for trivsel, utvikling og inkludering.

Til syvende og sist handler dette om hvilket samfunn vi ønsker i Rana. Våre barn har rett på like gode oppvekstvilkår som andre, og de kan ikke vente til «bedre tider». Vi ber derfor politikerne om å sette barnas beste først når fremtidens skolestruktur vedtas. Ikke gjennomføre et risikabelt eksperiment med overfylte skoler og utilstrekkelige ressurser, men heller investere i de trygge, tilpassede læringsmiljøene våre barn trenger og fortjener. Rana kommune har muligheten til å bli et foregangseksempel på inkludering og langsiktig tenkning – ta den muligheten, i stedet for å svekke et allerede sårbart støtteapparat rundt våre barn.

Vårt forslag til administrasjonen i Rana kommune og vår bønn til våre kjære politikere

Politikerne poengterer gjentatte ganger at det er penger nok i både kommunekasse og oljefond til å løse ventede demografiske endringer rundt skoler, sykehus, eldreomsorg og det øvrige arbeidslivet. Det pekes på at rekruttering og antall personer i arbeidsfør alder er utfordringen. Sykepleiere og pedagoger flykter fra sine arbeidsplasser. Vi finner utallige ansatte i en helt annen sektor enn der de har utdannet seg og en gang var motivert for å gjøre en innsats. De

forteller gjerne om perioder som var gode, de fikk mestringsfølelse og følte seg verdsatt til de ble strukket for tynt, har for mange oppgaver, rapporteringsbehovet økte, for få kollegaer og feil ressurser til å skape de gode arenaene med elevene, barna, pasientene osv.

Som en siste kommentar må vi få anmerke at vi i høringsnotatene ikke klarer å finne ut at barn med nedsatt funksjonsevne er tatt med i vurderingsgrunnlaget? Videre at "Råd for personer med funksjonsnedsettelse" slipper til med et ekstraordinært møte 5. Juni - 2 arbeidsdager før innstillingen offentliggjøres og 8 arbeidsdager før det skal stemmes i kommunestyret - det er for lite og for sent til at noen som helst tror det vil få noen som helst påvirkning i praksis.

Signeres på vegne av foreldre til barn med funksjonsnedsettelse i Ytteren skolekrets

Kilder (detaljert liste over sitater på forespørsel):

Statped.no, utdanningsnytt.no, lovemammaene.no, rana.kommune.no, stortinget.no, hoyre.no, fhi.no, udir.no, imdi.no, utdanningsforbundet.no, ophrp.org, who.com, nktvs.no, ranablad.no, ranano.no, iharstad.no, jarlsbergavis.no.